

SARAJEVSKA ZORA CANKARJEVA (ANALIZA BESEDIL)*

Simona Zavratnik Zimic

Uvod

Dva bistvena cilja zasledujemo v članku. Prvi je v časovni perspektivi zarisati glavne poteze organiziranega delovanja Slovenskega kulturnega društva "Cankar" v Sarajevu ter prisotnost časopisa Zora Cankarjeva, ki je izhajal pod okriljem društva. Društvo je v obdobju nekaj več kot šestdesetih let od ustanovitve zamenjalo nekaj pridevkov, bilo dvakrat prepovedano in se dvakrat ponovno konstituiralo. Njegova Zora Cankarjeva je kontinuirano izhajala v obdobju 1937 do 1940 ter ponovno začela izhajati leta 1993.

Drugi cilj je analizirati objavljena besedila v Zori Cankarjevi od leta 1993 do zadnje številke 1997. Zanima nas vsebinska struktura, zastopanost publicističnih, umetnostnih in strokovnih besedil po posameznih rubrikah in nazadnje, nekatera numerična razmerja med objavljenimi teksti glede na njihov teritorialni izvor in vsebinsko področje, ki ga ubesedujejo. Poleg deskriptivne analize bomo skušali skeletno orisati tudi vsebinsko orientacijo časopisa.

1. Društvo "Cankar" in časopis Zora Cankarjeva

1.1. Slovensko kulturno društvo "Cankar" v Sarajevu

Slovensko kulturno društvo "Cankar" v Sarajevu zaznamujejo tri obdobja delovanja. Prvo od ustanovitve društva, ki sega v leto 1934 in traja do prepovedi 1941, drugo obdobje od ponovnega organiziranja 1945 do ponovne prepovedi 1951, in tretje od druge obnove društvene dejavnosti 1993. Pota organiziranega delovanja društva opisuje njegov prvi predsednik Stanislav Koblar¹. *"Že sedem let po svoji ustanovitvi, leta 1941, ko je fašizem že globoko vdrl v bitje starega kontinenta, so njegov domači refleksi čutili na lastni koži tudi Cankarjevci. Z odločbo tedanje Drinske banovine formalno, s podpisom podbana Ademovića, se je tudi SDKD (op. av. Slovensko delavsko kulturno društvo) Cankar znašel v istem košu s prepovedanimi delavskimi sindi-*

* Prispevek o sarajevski Zori Cankarjevi je del znanstvenoraziskovalnega dela v okviru projekta Slovenci v prostoru nekdanje Jugoslavije izven Slovenije, ki poteka na Inštitutu za narodnostna vprašanja.

¹ Stanislav Koblar: Šestdeset let (dis)kontinuitete 1934 – 1994, Zora Cankarjeva, str. 2, št. 2, 1994.

kati." Društva Cankar pa ni doletela nič kaj boljša usoda v drugi fazi njegovega delovanja, to je po obnovitvi leta 1945. "Takrat bivše delavsko društvo, ki v delavski državi ni bilo več delavsko, temveč nacionalno, zaradi predložka "Slovensko" je z ukazom narodne delavske oblasti, kot nekaj nezaželenega, antidržavnega, antinarodnega in antidelavskega, skupaj z ostalimi ostanki preteklosti, s tukajšnjimi nacionalnimi asociacijami prenehalo z dejavnostjo (...)"²

Z drugo obnovitvijo, do katere je prišlo leta 1993, pa se z vojno situacijo postavijo nova usodna vprašanja slovenski skupnosti v Sarajevu kot tudi v BiH. "Danes (...) pa je ne le SKD Cankar, temveč vsa slovenska skupnost vnovič na zgodovinskem križišču. Temu novemu težavnemu porajanju in začetni zmedenosti prebujenega življenja v skupnosti, se je pridružilo, z vojno provocirano vprašanje nad vprašanji: oditi ali pa ostati?"³

Vojna v bivši skupni državi povzroči tudi dejansko fizično ločenost od države matice in s tem na nek način doživetje diaspore. Občutenje nove situacije poraja ponovna spraševanja o identiteti slovenske skupnosti v BiH. "V okoliščinah, ko se matica država šele sooča s problemom in artikulira odnos do nekih novih bosanskih in nasploh jugoslovanskih Slovencev, ko se čutimo včasih ne le kot Slovenci v tujini, temveč kot neki tuji Slovenci, v zmedenosti in resničnem pomanjkanju lokalne in globalne strategije za v prihodnje pa tudi v organizaciji, ki si želi, da bi bila krovna, ostaneš osamljenec pred vprašanjem: Kam in kako s križišča?"⁴

1.2. Zora Cankarjeva v prvem obdobju izhajanja (1937-1940)

Zora Cankarjeva je prvič izšla aprila leta 1937 z imenom Zora – Časopis za društveno kulturo in izobrazbo. Ob spremenljivi dinamiki izhajanja je izšlo do decembra 1940 šestindvajset števil v devetnajstih zvezkih⁵. Od nastanka, leta 1937, je časopis izdajalo Društvo kulturnih delavcev "Cankar", od leta 1940 pa Slovensko društvo kulturnih delavcev "Cankar", urejal pa ga je neprekinjeno Marjan Telatko.

Za primer si oglejmo vsebinsko shemo prve številke. Časopis lahko delimo v tri sklope; v prvem so objavljeni različni teksti iz aktualnega družbenega življenja, drugi del je "Kulturni pregled" in tretji "Umetniška priloga". Kot ilustrativen primer navajamo vsebino (po naslovih) prve številke v celoti.

² ibidem

³ ibidem

⁴ ibidem

⁵ Bibliografija Zore Cankarjeve za prvo obdobje izhajanja od 1937 do 1940:

I. letnik - št. 1 (1. april 1937), št. 2 (1. junij 1937), št. 3 (15. september 1937), št. 4 (25. december 1937);

II. letnik - št. 1 (neberljiv datum), št. 2 (15. julij 1938), št. 3-4 (1. januar 1939);

III. letnik - št. 1 (15. marec 1939), št. 2 (1. maj 1939), št. 3 (15. junij 1939), št. 4 (1. september 1939), št. 5 (20. oktober 1939), št. 6 (20. december 1939);

letnik IV. - št. 1-2 (januar-februar 1940), št. 3-4 (marec-april 1940), št. 5-6 (maj-junij 1940), št. 7-8 (julij-avgust 1940), št. 9-10 (september-oktober 1940), št. 11-12 (november-december 1940).

Vir: Dokumentacija časopisne čitalnice NUK-a, Ljubljana

Skica 1: Vsebinska shema prve številke (april 1937) Zore Cankarjeve - po naslovihih oziroma rubrikah

Teksti v prvem sklopu:

- Brezposelnost in mladina (članek v dveh nadaljevanjih)
- O materializmu (članek v nadaljevanjih)
- Iz dneva v dan na potu k resnicam
- Sobotni večer mizarskega delavca Jožefa

Kulturni pregled:

- Stoletnica smrti velikega ruskega pesnika Puškina
- Cankar
- Naš kronist o odru in igralcih
- Iz "Cankarja" – Društvene vesti – Drobiž – Zanimivosti

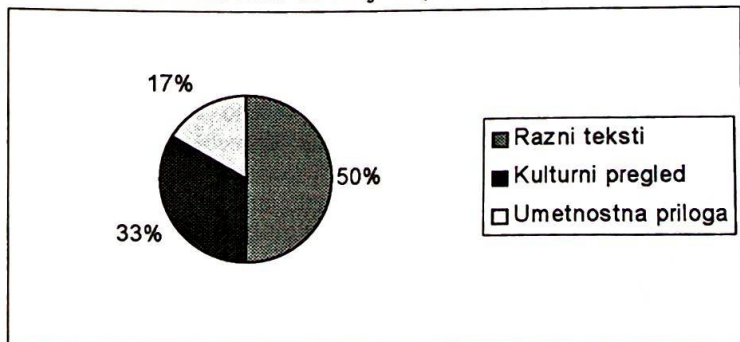
Umetniška priloga:

- dva linoreza
- risba

Za razliko od prvega dela, kjer gre za daljše tekste, ki bi jih z novinarskim diskurzom še najbolj opredelili kot članke, se v "Kulturnem pregledu" pojavljajo krajši teksti, v prvi številki npr. poročilo o izidu eseja o Cankarju in poročilo o uprizoritvi Kralja na Betajnovi v okviru Cankarjeve dramske sekcije. Rubrika "Iz Cankarja" prinaša izčrpno poročilo o občnem zboru, vest o predavanju na temo zgodovina socialnih bojev in vest o uspelem kulturnem večeru. Društvene vesti prinašajo krajše informacije, npr. Gostovanje table tenis v Sarajevu, Trboveljski slavček v Sarajevu, Društveni izlet. V kasnejših številkah se pojavi tudi rubrika Drobiž, v kateri so objavljene predvsem vesti iz sveta, tematsko pa segajo od politike, gospodarstva novosti in izumov ter drugih zanimivosti v svetu. Umetnostna priloga je precej bogata, večidel so to likovne priloge, objavljena med teksti.

V naslednji skici prikazujemo strukturo revije glede na zastopanost treh omenjenih sklopov. Takšna prostorska razporeditev se ohrani v prvih dveh letih izhajanja.

Skica 2: Struktura Zore Cankarjeve (1937-1938)

Večje spremembe vsebinske sheme datirajo v leto 1939 (št. 3-4), ko se dotedanji Časopis za društveno kulturo in prosveto preimenuje v Zoro Cankarjevo – Časopis za društveno kulturo in izobrazbo. Pomembnejše od spremembe imena je to, da se spremeni tudi struktura časopisa. V prvem delu so sedaj objavljena skoraj izključno umetnostna besedila – poezija, proza, odlomki iz dramskih del. Drugi del je informativne narave in ga sestavljajo tri rubrike: Kulturni obzornik (prinaša knjižne novice, pregled novih revij in časopisov), Društveni vestnik (objavlja informacije o občnih zborih, predavnjih, izletih ipd.) in Drobiž (vesti iz sveta).

Skica 3: Vsebinska shema Zore Cankarjeve (1939-1940)

Umetnostna besedila:

- poezija
- proza
- dramatika

Kulturni obzornik

Društveni vestnik

Drobiž

Ponovno izhajanje beležimo s prvo številko v letu 1993 (oktober/december), ko se časopis pojavi pod imenom Zora Cankarjeva – Revija za kulturo in družbena vprašanja. Do danes je izšlo štirinajst števil, zadnja za obdobje januar-marec 1997. Poudariti velja, da sega ponovno izhajanje časopisa v obdobje agresije na Sarajevo ter da sta društvo in revija s svojo dejavnostjo pomembno prispevala k tradiciji multikulturalnosti bosanske prestolnice. Z organiziranjem cankarjevih "Tribun" so se vključili v splošni odpor intelektualcev, ki so s kulturo odgovorili na nekulturo vojne. Akcija je poimenošana "Odpor duha" in bo podrobneje predstavljena v nadaljevanju.

2. Deskriptivna analiza besedil v Zori Cankarjevi (1993-1997)

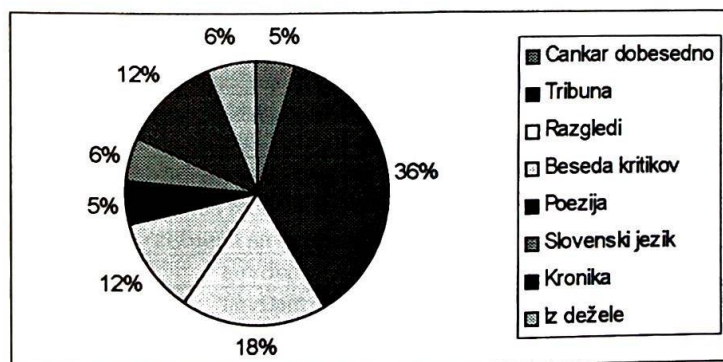
Analiza revije Zora Cankarjeva je razdeljena v štiri dele. V prvem na kratko orišemo vsebinsko strukturo revije po ustaljenih rubrikah. Gre za deskriptivno analizo, pri čemer je cilj odgovoriti na vprašanje: "Koliko prostora je odmerjeno vsaki od rubrik?" V drugem delu podrobneje analiziramo vsebinsko strukturo revije po rubrikah, tokrat v opciji novinarskih zvrsti in žanrov ter drugih objavljenih zvrstih besedil (gre za umetnostna in strokovna besedila). V tretjem razdelku je posvečeno nekoliko več pozornosti "Tribunam", ki v časopisu zavzemajo osrednje mesto, obenem pa izpričujejo orientacijo in nazorsko usmerjenost njenih ustvarjalcev. V četrtem delu nadaljujemo z deskriptivno analizo. Tu nas zanimajo numerična razmerja med objavljenimi besedili, pri čemer zasledujemo vprašanje: "Kakšno je razmerje med besedili glede na njihov teritorialni izvor (npr. Bosna in Hercegovina, Slovenija) in vsebinsko področje (npr. kultura, politika), ki mu pripadajo?"

2.1. Vsebinska struktura

Skeletno strukturo revije - po stalnih rubrikah - prikazujemo v naslednji skici. Zanimalo nas je, koliko prostora je namenjena ga posameznim rubrikam v celotni strukturi revije. Kot enoto analize torej vzamemo rubriko v določeni številki in zasledujemo število strani, ki jih zajema. V tabeli podajamo prikaz za pet števil, pri čemer velja izpostaviti, da so rubrike tudi v preostalih devetih številkah zastopane z zelo podobnim številom strani.

Skica 4: Shematski prikaz strukture revije Zora Cankarjeva

	št. 4-5	št. 8-9	št. 12	št. 13	št. 14	povprečje strani
Cankar dobesedno	2	2	2	2	2	2
Tribuna	19	15	11	19	7	14,2
Razgledi	5	9	10	6	5	7
Beseda kritikov	6	3	5	2	7	4,6
Poezija	2	2	2	2	2	2
Slovenski jezik	4	1	2	1	3	2,2
Kronika	6	4	5	5	4	4,8
Iz dežele	0	0	3	3	6	2,4

Kot je razvidno iz skice 4, je največ prostora namenjeno rubriki "Tribuna", ki s svojimi vsebinami v povprečju zajema 36% prostora v reviji. Sledi rubrika "Razgledi" (18%) ter z enakim deležem (12%) rubriki "Beseda kritikov" in "Kronika". Preostale štiri rubrike pokrivajo bistveno manj prostora. Obe literarni rubriki "Cankar dobesedno" in "Poezija" pokrivata vsaka po 5% revije, strokovna rubrika "Slovenski jezik" 6%, enak odstotek pa tudi rubrika "Iz dežele", ki pa se pojavi v deseti številki in gre zatorej ta delež relativizirati, saj je v kasnejših številkah nekoliko večji.

Vsebinsko shemo revije bomo natančneje žanrsko in zvrstno analizirali v naslednji točki.

2.2. Novinarski žanri in zvrsti

Za vsebinsko shemo časopisa velja povedati, da je stalna in utečena že od nekaj prvih števil. Izjemoma v prvih številkah še ni nekaterih rubrik. Vendarle, v nekaj prvih zaporednih številkah je vsebinska zasnova postavljena, kasneje pa se enake vsebine za spoznanje bolj profilirano prikazujejo.

V skici 5 je ponazorjena vsebinska shema Zore Cankarjeve kot je zaokrožena v zadnji, to je 14. številki (januar – marec 1997). Izpostavljam analizo vsebinske sheme časopisa po novinarskih žanrih in zvrsteh oziroma drugih oblikah besedil. Še prej pa je potrebno opozoriti vsaj na dve značilnosti:

1. Besedila so napisana v jeziku slovenskih in bosanskih piscev. Enakovredno pojavljanje obeh jezikov je ena temeljnih značilnosti časopisa.

2. V besedilih sta prisotna tako novinarski kot literarni diskurz, zato tudi ni možna enoplastna analiza, v kateri bi se omejili zgolj na novinarske žanre, čeprav so ti v središču zanimanja. Tako v analizi do določene mere upoštevamo tudi umetnostna in strokovna besedila⁶.

Skica 5: Vsebinska shema Zore Cankarjeve glede na žanrsko in zvrstno uvrščenost novinarskih (umetnostnih in strokovnih) besedil

	ŽANR	ZVRST
Cankar dobesedno	(proza, dramatika)	(umetnostna besedila)
Tribuna	strokovni članek, informativni članek	interpretativna
Razgledi	poročilo, prikaz, članek, reportaža	informativna, interpretativna
Beseda kritikov	recenzija, prikaz	interpretativna, informativna
Poezija	(poezija)	(umetnostna besedila)
Slovenski jezik	(članek)	(strokovna besedila)
Kronika	poročilo, prikaz	informativna
Iz dežele	vest, poročilo, prikaz	informativna

Osnovne značilnosti rubrik strnjeno povzemamo v naslednjih točkah:

1. V preglednici se dosledno držimo vsebinske sheme, zato zajemamo tudi rubriki "Cankar dobesedno" in "Poezija", v katerih besedila seveda ne uvrščamo v novinarski diskurz, temveč gre za umetnostna besedila, večinoma odlomke proznih in dramskih del.

⁶ Toporišič (Slovenska slovnica, Založba Obzorja Maribor, 1984:10) deli funkcijske zvrsti jezika na: praktično sporazumevalni, strokovni, publicistični in umetnostni jezik. Umetnostni jezik definira kot jezik umetnostne proze, pesmi in drame, ki ne služi ne praktičnemu ali strokovnemu sporazumevanju niti publicističnemu. Umetnik podaja celostno resničnost človekovega bivanja, strokovnjak ali publicist pa sta izrazito enostransko specialistična. (Toporišič, 1984:26) Pri strokovnem jeziku loči znanstveni in praktično strokovni jezik. Za prvega sta značilna opisovanje in razlaganje. Besedila so namenjena majhnemu krogu ljudi. Znanstveni jezik ima posebna merila za povzemanje delov besedila in uporabo misli iz drugih knjig. Poljudnoznanstveni jezik se uporablja takrat, ko je treba z vsebino znanstvenih ali strokovnih del seznaniti širši krog naslovnikov.

Sestavni del te rubrike je tudi tekst, ki se vedno pojavlja na drugi strani časopisa in je neke vrste uvodnik. Praviloma se izbor odlomka iz Cankarjevega dela tudi vsebinsko navezuje na uvodnik, oziroma je literarni tekst nekakšna predloga stališčem, ki so v uvodniku izpostavljena. Uvodnik tudi napoveduje osrednjo temo revije, ki je izčrpno predstavljena v "Tribuni".

2. Težave s klasifikacijo imamo tudi v rubriki "Beseda kritikov", kjer je prevladujoč žanr recenzija kot interpretativna zvrst, jo pa nekateri avtorji uvrščajo k publicistiki in izvzemajo iz novinarskega diskurza, drugi pa jo uvrščajo v sklop interpretativne zvrsti.⁷ Težava je seveda v sami definiciji publicistike na eni in novinarskega diskurza na drugi strani, v kar pa na tem mestu ne bomo podrobneje zahajali. Poleg recenzij se pojavljajo tudi prikazi, ki je žanr poročevalske vrste. Vsebinsko gre za pokrivanje raznovrstnih kulturnih in umetnostnih dogodkov.

3. V rubriki "Tribuna" je prevladujoč žanr članek, tako informativni kot strokovni članek. Nema lokrat ju je nemogoče ločevati, saj je kriterij njunega ločevanja pogojen tudi z individualno percepcijo analitika. V "Tribuni" so praviloma objavljeni prispevki strokovnjakov in publicistov o aktualni temi družbenega trenutka. Vedno gre za sodelovanje več različnih piscev, ki se s temo ukvarjajo s svojega zornega kota oziroma tudi s svojega strokovnega stališča. Podrobneje bomo "Tribune" predstavili v naslednjem razdelku.

4. Za "Razglede" je značilna žanrska pestrost, saj se pojavljajo od informativnih člankov do poročil in prikazov z močno osebnostno-interpretativno noto, do intervjujev in reportaž. Vsebinsko gre za spremljanje življenja na področju umetnosti in kulture, tako najpogosteje beremo prikaze literarnih dogodkov, intervjuje s slovenskimi umetniki, poročila o likovnih razstavah in raznih glasbenih prireditvah.

5. "Slovenski jezik" je rubrika, ki prinaša strokovne članke s področja slovenskega jezika. Za tekste gre ugotoviti, da so izbrani tehtno, saj poučujejo in razlagajo aktualne jezikovne probleme; npr. sklanjatev samostalnika, predložne zveze in njihova raba, uporabo dvojnine v slovenščini, priporočila, kako prevajati, računalništvo in slovenski jezik... ipd.

6. V "Kroniki" prevladujejo poročila in prikazi kulturno-umetnostnih del. Vsebinsko je najbolj zastopano področje kulture, spremljano pa je tudi področje politike, kolikor to zadeva stike Slovenije in Bosne in Hercegovine.

7. "Iz dežele" se prvič pojavi v deseti številki. Gre za krajša besedila informativnega značaja, najpogosteje vesti in poročila, izjemoma daljše tekste, denimo intervjuje ali povzete odlomke intervjujev. Značilnost te rubrike je, da povečini povzemajo ali prevajajo tekste iz slovenskega dnevnika Delo, ob tekstu pa je dosledno naveden vir, torej časopis, datum in pri avtorskih besedilih tudi avtor. Vsekakor je ta rubrika najlažje

⁷ Manca Košir denimo recenzije ne uvršča med klasične novinarske žanre (v: Nastavki za teorijo novinarskih vrst, FSPN, Ljubljana 1988), medtem ko Tomo Martelanc v klasifikaciji na 1. informativno zvrst, 2. interakcijske zvrsti, 3. interpretativne zvrsti, 4. ekspresivne zvrsti in 5. fotopublicistične zvrsti upošteva recenzijo kot sestavni del interpretativne zvrsti. Ta dvojnost je enako opazna tudi pri tujih avtorjih. Npr. Michal Szulczewski loči 1. informatiko, ki predstavlja in 2. publicistiko, ki analizira; V.D. Peljta deli publicistične žanre na 1. informativne, 2. anlične in 3. umetniško-publicistične (ibidem).

žanrsko določljiva, ker je tudi najbližje klasičnemu novinarskemu diskurzu, ki je v rabi v dnevnem časopisju. Rubrika "Iz dežele" vsebinsko pokriva širok spekter dogajanj, ki jim je skupen imenovalac aktualno dogajanje v Sloveniji, pa najsi gre za dosežke na področju kulture, umetnosti, športa ali politične dogodke. Njihov izbor je pogojen z aktualnostjo in zanimivostjo za bralce revije.

Bistvena ugotovitev analize revije po rubrikah z vidika žanrske in zvrstne uvrščenosti je ta, da so rubrike precej žanrsko enotne. Žanrska enotnost je prezentana na dveh ravneh. Kot prvo, je žanrska enotnost značilna za isto rubriko skozi vse številke in drugo, gre za žanrsko enotnost besedil znotraj rubrike. To je dosledno prisotno v "Tribuni", najbolj razpršeno pa je v "Razgledih" in "Iz dežele", čeprav tudi tukaj gre za določeno stalnost. V prvi rubriki gre za interpretativna besedila, mentem ko v drugi za informativna. Enotnost se kaže tudi v literarnih rubrikah.

Kot avtorji besedil se pojavlja manjši krog ljudi, zbran v uredništvu revije. Uredništvo sestavljajo – z nekaj spremembami – naslednji člani: funkcijo glavnega in odgovornega urednika v zadnjem času opravlja Juraj Martinović, pred njim pa Nada Potočnik – Salom, drugi člani so Dževad Hozo, Hanifa Kapidžić-Osmanagić, Stanislav Koblar, ki je zadolžen za stike s Slovenijo in na tem mestu zamenja Josipa Ostija. Poleg navedenih se kontinuirano pojavlja še nekaj znanih imen, denimo Enver Redžić, Vojislav Vujanović, Milica Koželj-Hadžimesić in Ana Šuman-Božanović, ki pripravljata strokovno rubriko o slovenskem jeziku. Z nekaj občasnimi sodelujočimi avtorji je to nosilna ekipa revije.

2.3. Cankarjeve "Tribune" in "Odpor duha"

Poseben fenomen v vojnem Sarajevu je od prvega dne agresije na BIH tako imenovani kulturni odpor. Gre za niz manifestacij bosanskih intelektualcev, predvsem pa civilno iniciativo sarajevskega prebivalstva kot odgovor na vojno destrukcijo. Hanifa Kapidžić-Osmanagić v prispevku *Kultura med vojno*⁸ piše, da Sarajevo že od samih začetkov vojne doživlja intelektualno in neko splošno kulturno mobilizacijo, ki je v veliki meri spontana in nepričakovana. Intelektualci se zbirajo brez priprav in organizirajo konkretne kulturne manifestacije. Kulturna mobilizacija sega na vsa področja bivanja.

Odpor duha je kulturna plat vojnega Sarajeva. Na ta način se ustvarjalnost upira destrukciji in kultura barbartsvu.

Tudi slovensko kulturno društvo "Cankar" se je v "Odpor duha" vključilo. Ena najresnejše zastavljenih manifestacij je organiziranje cankarjevih "Tribun". Do danes jih je bilo deset. Podrobneje bomo predstavili prvo, ki je v marsičem postavila izhodišča za naslednje, saj se teme navezujejo.

Tribuna "Nacionalne manjšine včeraj, danes, jutri" je uspela zbrati krog nekaj najeminentnejših poznavalcev te problematike. Zora prinaša prispevke sodelujočih, najprej uvodni referat ter zatem povzetke drugih sodelujočih. V uvodnem referatu se dr. I

⁸ Zora Cankarjeva, št. 1, str. 14-17

brahim Bakić loteva vprašanja družbenih sprememb in manjšin. Obravnavanje manjšin postavlja v kontekst nacionalnih in političnih gibanj ter sprememb, ki so se na podlagi le-teh zgodile v nekdanjem jugoslovanskem prostoru. Dojemanje teh sprememb je namreč ključno za prihodnje družbene odnose in s tem tudi za vprašanje manjšin. Opozarja, da se družbene spremembe ne morejo znanstveno in politično valorizirati na temelju trenutnih implikacij, ker je v tem primeru rezultat slaba napoved. Slednje se je izkazalo v primeru napovedovanja nacionalnih gibanj in programov nacionalnih političnih sil devetdesetega leta v BIH, še posebej pa pri ocenitvi možnosti vojnega stanja v nekdanji skupni državi. Mnogim ponujenim nacionalnim programom je miselno ogrodje koncepcija nacionalne države po modelu: ena država – en narod. Tak dogmatizem je izzval najprej nacionalizem najslabše vrste in naposled vojno.

Drugi prispevki v Tribuni obravnavajo pojavnost in položaj narodnih manjšin v jugovzhodni Evropi, dva članka se nanašata na narodne manjšine v BIH v času avstroogrške vladavine, ostali prinašajo splošna vprašanja zagotavljanja pravic manjšinam. Z referati so sodelovali dr. Enver Redžić, dr. Ivan Cvitković, dr. Zdravko Grebo, dr. Ilijas Hadžibegović, dr. Nedo Miličević in dr. Đževad Juzbašić.

V vlogi moderatorjev cankarjevih Tribun se pojavljata Stanko Koblar in Juraj Martinović, sodelujoči avtorji pa so različni glede na vsakokratno temo. Uvodna Tribuna zastavi generalno tematiko manjšinskega vprašanja, kasneje se k problemom manjšin, multietničnosti ter multikulturalnosti, vračajo z drugimi, bolj specifičnimi tematikami.

Poglejmo še tematiko preostalih Tribun: Multikulturalno Sarajevo, Ruralno – urbane spremembe in devastacija mest, Kultura – Identiteta – Komunikacija, Nam grozi segregacija?, Zaščita življenjskega okolja med vojno, Zdravje človekovega notranjega sveta, Nacionalno in religiozno, Zaščita in rušenje spomenikov med vojno, Usoda in perspektive Sarajeva, Meje demokracije in mladi.

Vsaka tribuna na svojstven način odpira vprašanja, ki so neposredna posledica vojne ali tista, ki so prisotna že od nekdaj, pa jih vojna situacija zastavlja v luči novega konteksta. Vsaka od Tribun predstavlja vsebinsko zaokroženo celoto, povdariti velja tudi strokovno raven objavljenih referatov in diskusij.

Cankarjeve Tribune pomenijo odličen prispevek k sarajevski iniciativi "Odpor duha". Ne gre prezreti dejstva, da so udeleženci Tribun pravzaprav še vedno – v najboljšem pomenu besede – Sarajevčani, ljudje raznolikih nacionalnih, verskih, jezikovnih porekel in pripadnosti.

2.4. Analiza besedil

V tem sklopu se osredotočamo na analizo besedil, katere namen je podati deskriptivno sliko o besedilih, ki so objavljena v vsaki od številčk. Številčnost zapisujemo v tabelah, kjer gre na eni osi za zaznavo teritorialnega območja, od koder besedilo izvira, in na drugi osi za spremljanje tematskih sklopov, na katere se tekst nanaša.

V tem delu smo si zastavili dva cilja. Prvi je z numeričnim odnosom prikazati, v kolikšni meri so teksti Zore Cankarjeve vezani na matično državo in hkrati na državo

sedanjega bivanja ter drugi, kakšne vrste informacij so večinsko zastopane oziroma katere tematske vsebine so manj zastopane.

V analizo smo vključili vseh štirinajst številke Zore Cankarjeve. Ugotavljamo, da se vzorec od številke do številke ne spreminja bistveno, največje odstopanje od vzorca pomeni deseta in vse nadaljne številke, kar pojasnjujemo z novo rubriko "Iz dežele", ki numerične odnose bistveno spremeni.

Preden predstavimo dva tipična tabelarna prikaza, je potrebno podrobneje definirati same spremenljivke, s katerimi v tabelah operiramo. V tabeli je za vsako številko predstavljeno, koliko tekstov je objavljenih s posameznega teritorialnega območja. Za potrebe te analize so območja iz katerih prihajajo informacije razdeljena na: Bosno in Hercegovino, Slovenijo in svet. Tematska razdelitev besedil glede na področja življenja, iz katerega teksti vsebinsko prihajajo, je zastavljena v naslednji delitvi: kultura in umetnost – vsi teksti, ki se kakorkoli nanašajo na področje kulturnega in umetniškega življenja; družba – v tej rubriki so zajeti vsi teksti, ki govorijo o npr. religiji, etničnosti, jeziku, zdravstvu, ekologiji ter drugih pojavih in dejavnostih civilne družbe; politika – sem spadajo vsi teksti, ki spremljajo družbenopolitično dejavnost, osebnosti iz političnega življenja, stike na področjih zunanje in notranje politike ...itd.; gospodarstvo – zajeti so teksti s področja gospodarskih stikov in širše ekonomske problematike; pravo – besedila s področja mednarodnopravne in notranje državne regulative; izobraževanje – teksti s področja vzgoje in izobraževanja, ki so aktualni za slovensko skupnost v BiH; šport – zajema športno dogajanje oziroma bolj redke zanimivosti, ki so objavljene.

V analizo so bile vključene vse številke, na tem mestu pa kot primer prikazujemo dve tipični številki. Kot je bilo že povedano, je prelomnica številka 10 z novo rubriko, kar je tudi vzrok, da prikazujemo dve posamični tabeli in ne ene, ki bi zajela povprečja za vse številke. Menimo, da bi se s povprečji zakrile ravno najbolj bistvene razlike. Iz analize smo izpustili tekste, ki niso novinarski, torej obe literarni rubriki in strokovno rubriko "Slovenski jezik". Vsem trem rubrikam je teritorialni izvor seveda Slovenija.

Skica 6: Prikaz besedil v št. 6-7

	BIH	SLO	svet	skupaj
kultura, umetnost	4	2		6
družba	3		2	5
politika		1		1
gospodarstvo	1			1
pravo		1	1	2
skupaj	8	4	3	

Skica 7: Prikaz besedil v št. 12

	BIH	SLO	svet	skupaj
kultura, umetnost	4	11	1	16
družba	2			2
politika	1	1		2
pravo			1	1
izobraževanje		2		2
šport	1			1
skupaj	8	14	2	

Splošne značilnosti besedil, objavljenih v Zori Cankarjevi, gre strniti v nekaj ugotovitvah.

1. Teritorialno območje, od koder teksti prihajajo oziroma se nanj nanašajo, je v prvem obdobju izhajanja revije (do desete številke) Bosna in Hercegovina. Kasneje je celo več tekstov, ki se nanašajo na Slovenijo. Pri tem je treba upoštevati, da je številčno več tekstov iz Slovenije posledica rubrike "Iz dežele", ki objavlja kratke vesti ali poročila, in da se do desete številke Slovenija pojavlja številčno manj, vendar v obsežnejših tekstih v rubrikah "Razgledi" in "Kronika".

2. V primerjavi s Slovenijo se BIH pojavlja v daljših tekstih, predvsem v "Tribuni", ki jo zaznamuje aktualna tematika, vezana na BIH.

3. Besedil, ki smo jih uvrstili v enoto "svet" je razmeroma malo, je pa zanje značilno, da se pojavljajo v zvezi z mednarodnopravno regulativo ali splošnimi družbenimi temami svetovnih razsežij, ki jih po vsebini tudi ni mogoče geografsko lokalizirati.

4. Vsebinsko je daleč največ besedil s področja kulture in umetnosti, kar je nedvomno glavna usmeritev revije. Kulturni problematiki sledijo teme, ki smo jih uvrstili v enoto "družba" in ubesedujejo aktualne družbene vsebine. Vse druge teme so bistveno manj zastopane, najsi gre za politiko ali katerokoli drugo področje. To seveda kaže na uredniško vsebinsko usmeritev revije, ki – kot je zapisano že v imenu – spremlja kulturna in družbena vprašanja.

Zaključek

Navkljub kontroverznosti pojma "orietacija" gre strniti osnovne značilnosti revije prav v njeni orietaciji oziroma vsebinski naravnosti. Osnovne tendence so tako negovanje vrednot demokratične družbe, še posebej principov multikulturalnosti in multietničnosti. Z obravnavo ključnih družbenih in kulturnih vprašanj se Zora Cankarjeva postavlja v družbenokritično držo, ki jo po drugi strani utemeljuje z izrazito intelektualnim pisanjem njenih avtorjev.

Tako v prvem (1937-1940) kot drugem (od 1993 dalje) obdobju izhajanja Zore Cankarjeve zaznavamo določeno kontinuiteto vsebin. Primerjava vsebinske sheme kaže, da se koncept ohranja v smislu osnovne zastopanosti novinarskih in umetnostnih besedil. Razmerje med zastopanostjo novinarskih in umetnostnih besedil se z različno

prostorsko odmerjenostjo strani nekoliko spreminja, vendar se ohrani tudi v drugem obdobju izhajanja, ko postane vsebinska shema z večjim številom rubrik precej bolj heterogena. V prispevku je analizirano novejšo obdobje izhajanja revije.

Usmerjenost revije h krogu bralstva se odraža tudi v izboru jezika, saj so besedila napisana v slovenskem ali bosanskem jeziku. Enakovredno pojavljanje obeh jezikov je tako ena temeljnih značilnosti. Takšna jezikovna podoba je pravzaprav logično pojasnljiva, saj gre Zori Cankarjevi pripisati status lokalne revije s precej določeno publiko, ki je jezikovno vezana na oba jezika. Poleg jezikovne kompetence naslovnikov v obeh jezikih pa gre ugotoviti tudi multikulturno orientacijo lista, ki v prav takšnem prostoru tudi izhaja.

V prikazu novinarskih zvrsti in žanrov ugotavljamo žanrsko enotnost besedil znotraj rubrik, prav tako je enotnost prezentna v rubrikah skozi številke. Povsem interpretativna zvrst se pojavlja v rubriki "Tribuna", povsem informativna pa v rubrikah "Iz dežele" in "Kronika". V rubrikah "Razgledi" in "Beseda kritikov" sta prisotni obe novinarski zvrsti. Žanrsko izstopata članek ter recenzija med interpretativnimi teksti in poročilo ter prikaz med informativnimi teksti. Precejšnja je tudi prisotnost fotopublicistične vrste, večinoma gre za fotografije, naslovne strani pa so opremljene z likovnimi prilogami.

Z vidika funkcijskih zvrsti jezika - kar v analizi sicer ni bilo posebej izpostavljeno - ugotavljamo zastopanost publicističnega, strokovnega in umetnostnega jezika. V večini rubrik gre za publicistični jezik, strokovna zvrst je prisotna v rubrikah "Slovenski jezik" in "Tribuna", umetnostni jezik pa v rubrikah "Poezija" in "Cankar dobesedno".

Deskriptivna analiza podaja sliko objavljenih novinarskih tekstov glede na vsebinsko področje in njihov teritorialni izvor. Prvenstveno je pozornost namenjena področjima kulture ter umetnosti in aktualnim družbenim vprašanjem. Slednja so zastopana najizraziteje v "Tribuni", kultura in umetnost pa je tako ali tako osrednja tematika, ki se pojavlja neodvisno od posamezne rubrike. Objavljeni teksti so prostorsko vezani na Slovenijo in Bosno in Hercegovino, pri čemer je delež precej uravnotežen, le redko gre za svetovno razsežje.

Revija Zora Cankarjeva je specializirana revija, tako glede tematike - kulturna in družbena vprašanja - kot z vidika kroga bralstva, ki je v prvi vrsti slovenska skupnost v BIH.

Literatura:

Smilja Amon: Tisk in politika v Jugoslaviji (1918-1941), FDV, Ljubljana 1996

Vera Kržišnik-Bukić: Sarajevo, v: Enciklopedija Slovenije, Mladinska knjiga, Ljubljana, zv. 10, str. 399-401, 1996

Tomo Korošec: Razslojenost slovenskega besedišča, v: Slovenski jezik, literatura in kultura, Ljubljana 1973

Manca Košir: Nastavki za teorijo novinarskih vrst, FSPN, DZS, Ljubljana 1988

Slavko Splichal: Analiza besedil: statistična obravnava jezikovnih podatkov v družboslovnih raziskavah, FSPN, Ljubljana 1990

Jože Toporišič (ur.): Slovenska zvrstna besedila, FF, Ljubljana 1981

Jože Toporišič: Slovenska slovniva, Založba Obzorja Maribor, 1984

Zora Cankarjeva (1937-1940) – dokumentacija časopisne čitalnice Narodne univerzitetne knjižnice, Ljubljana

Zora Cankarjeva, izvodi revije za obdobje 1993-1997, arhiv projekta "Slovenci v prostoru nekdanje Jugoslavije izven Slovenije", INV

Summary

Analysis of texts in the publication Zora Cankarjeva

The Slovene paper *Zora Cankarjeva* has in Sarajevo been published over two time periods. The first period was between the years 1937-1940. With varying dynamics of publication, 26 numbers in 19 volumes came out during this period. The publishing was renewed with the October/December issue of 1993 when the paper appeared under the title *Zora Cankarjeva - Journal for Culture and Social Issues*. In the period from 1993-1997 fourteen issues were published. Both periods of the publishing of *Zora Cankarjeva* are marked by a certain continuity of the contents. The comparison of conceptual scheme shows a continuing presence of two types of texts, i.e. journalistic and those related to arts. The relation between the two types of texts varies according to their respective number of pages, though the basic editorial principle was retained also in the second publishing period, when the conceptual scheme bringing a larger number of columns became more heterogeneous.

The article analyzes the more recent period of publication, whereby the basic characteristics can be summarized in the following items:

1) *Zora Cankarjeva* is a specialized journal, which is thematically focussed on cultural and social issues. One of the major characteristics is the equal presence of the Slovene and Bosnian languages. This language situation is understandable, since *Zora Cankarjeva* occupies the status of a local journal with rather definite public, which is linguistically related to both the languages. The paper is multiculturally oriented as is the space of its publishing.

2) The survey of journalistic types and genres shows genre unity of different texts within columns; this unity is equally present in the overview of columns for a longer period of time. A completely interpretative type of texts characterizes the column *Tribuna /Tribune/*, and an altogether informative one in the columns *Iz dežele /From the Homeland/* and *Kronika /Chronicle/*. In the columns *Razgledi /Events/* and *Beseda kritikov /Critiques/* both journalistic genres are present. Specific in terms of genre are the article and the review article among interpretative texts, and the report and the overview among informative texts. There is a considerable presence of the photo-publicistic type, mostly photographs, while front pages contain elements of visual arts.

3) From the point of functional language types, the presence of publicistic, expert and artistic languages can be ascertained. The language in most of the columns is publicistic; expert language is used in the columns *Slovenski jezik /Slovene language/* and *Tribuna /Tribune/*, while the columns *Poezija /Poetry/* and *Cankar dobesedno /Cankar word to word/* are written in artistic language.

4) Descriptive analysis brings the picture of published journalistic texts according to their contents and territorial origin. Attention is primarily dedicated to the spheres of culture and art, as well as to the current social issues. The latter are mostly present in the column *Tribuna*, while culture and art are central topics appearing irrespectively of individual columns. The published texts are territorially related to Slovenia and Bosnia and Herzegovina, whereby the shares of the two countries are rather balanced.